

MADDE 9.2 BİLDİRİMİ

Asan/Türkiye (no. 28582/02) Dava Grubu
ile İlgili Olarak
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ (İFÖD)
tarafından sunulmuştur.

13 Eylül 2023

İFÖD, İfade özgürlüğünü savunan ve destekleyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur.

DGI İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü

AİHM Kararlarının İnfazı Dairesi

F-67075 Strasbourg Cedex

FRANSA

13.09.2023

İfade Özgürlüğü Derneği'nin ("İFÖD") *Asan/Türkiye* (no. 28582/02) Dava Grubu ilişkin Madde 9.2 bildirimidir.

I. Giriş

1. Bu bildirim, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olan ve Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğünü korumayı ve geliştirmeyi hedefleyen İfade Özgürlüğü Derneği ("İFÖD") tarafından hazırlanmıştır. Bu bildirim amacını, ***Asan* (no. 28582/02) ve *Deryan* (no. 41721/04) Dava Grupları kararından** kaynaklanan genel tedbirlerin uygulanmasına ilişkin olarak Bakanlar Komitesi'ni ("Komite") bilgilendirmektir.
2. Mahkemenin ***Asan* (no. 28582/02) ve *Deryan* (no. 41721/04)** dava gruplarındaki bulguları yargı kararlarının gerekçesiz olması ile ilgili olduğundan, İFÖD, hukuk ve ceza mahkemesi kararlarındaki gerekçe eksikliğinin Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından alınan terfi kararlarında ve uygulanan disiplin cezalarında olumsuz bir değerlendirmeye yol açıp açmadığına ilişkin istatistikleri bir bilgi edinme başvurusu ile talep etmeyi uygun görmüştür. Bu amaçla, bu Madde 9.2. bildirimiminin bir kopyası, ***Deryan* (no. 41721/04) Dava Grubu/Türkiye davası ile ilgili olarak** da Komite'ye gönderilmiştir.
3. *Asan* dava grubu, yargı kararlarında müdahalenin orantılılığının gerekçelendirilmemesi ve değerlendirilmemesi nedeniyle ifade özgürlüğü hakkının ihlal edilmesiyle ilgilidir. *Asan* davasında AİHM, siyasi amaç gütmeyen tarihi, kültürel, etnografik ve dilbilimsel araştırmalara dayanan bir yayının ikinci baskısına uygulanan el koyma işleminin demokratik bir toplumda gerekli olmadığına karar vermiştir. *Güler ve Zarakolu* davasında Mahkeme, yerel mahkemelerin el konulan kitapların içeriğini göz ardı ettiğini ve bu kitapların genel ilgi alanına giren konularda kamusal bir tartışmaya katkıda bulunup bulunamayacağına dair bir değerlendirme yapmadığını vurgulamıştır. *Hatice Çoban* davasında AİHM, yargılamaların adilliği ve sağlanan usul güvencelerinin, ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin orantılılığını değerlendirirken dikkate alınması gereken faktörler olduğunu yinelemiş ve ulusal mahkemelerin, başvuranın mahkumiyetini desteklemek için kullanılan ana delil unsurunun güvenilirliği ve doğruluğuna itiraz etmek için ileri sürdüğü ilgili argümanları ele almadığını tespit etmiştir.
4. Bakanlar Komitesi, AİHM'nin *Asan/Türkiye* (no. 28582/02, 27/11/2007), *Güler ve Zarakolu/Türkiye* (no. 38767/09, 29/06/2021) ve *Hatice Çoban/Türkiye* (no. 36226/11, 24/02/2020) kararlarının uygulanmasını denetlemek amacıyla *Asan/Türkiye* dava grubunu oluşturmuştur. 23.08.2012 tarihinde, Türk Hükümeti *Asan/Türkiye* davasına ilişkin ilk Eylem Raporunu sunmuştur.¹ Hükümet, bu dava grubuna ilişkin revize edilmiş son eylem raporunu 21.06.2018 tarihinde sunmuştur.²
5. Yetkililer, yasal mevzuat ve özellikle 26.06.2004 tarihinde yürürlüğe giren ve basılı materyallere el konulmasını düzenleyen 5187 sayılı Basın Kanunu hakkında bilgi vermiştir. Kanun 2012 yılında, 31.12.2011 tarihinden önce verilen el koyma kararlarının, yetkili yerel mahkemeler aksi yönde karar vermedikçe altı ay içinde *re'sen geçersiz olmasını sağlayacak şekilde* değiştirilmiştir. Yetkililer, mahkemelerin el koyma taleplerini incelerken artık Sözleşme kriterlerini

¹ DH-DD(2012)763.

² DH-DD(2018)664.

uyguladıklarını gösteren yerel mahkemelerin ve Anayasa Mahkemesi'nin örnek kararlarını sunmuştur. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmanın mümkün olduğu da hatırlatılmıştır.

6. Bakanlar Komitesi, yetkililerden, **son beş yıl içinde yerel mahkemeler tarafından verilen el koyma kararlarının sayısı ve basılı materyallere el konulmasını emreden örnek kararlar hakkında istatistiki bilgi** sunmalarını istemeye karar vermiştir.
7. AİHM'nin *Deryan/Türkiye* kararının uygulanmasının denetlenmesine ilişkin olarak ise *Deryan/Türkiye dava* grubu oluşturulmuş ve benzer konulardaki kararların uygulanmasının izlenmesinin birlikte yürütülmesine karar verilmiştir. Hukuk davalarında gerekçeli karar hakkının ihlaline ilişkin bu dava grubu, aşağıdaki kararların izlenmesiyle ilgilidir:

Başvuru no.	Dava	Karar tarihi	Kesinleşme tarihi
41721/04	Deryan	21/07/2015	21/10/2015
13196/07	Uncuoğlu	05/09/2017	05/09/2017
10375/08	S.S. Yeniköy Konut Yapı Kooperatifi	10/10/2017	10/10/2017
26437/08+	Uğurlu ve diğerleri	14/11/2017	14/11/2017
40865/05	Murat Akın	09/10/2018	09/01/2019

8. *Deryan* grubu, ihlalin ana kaynağının hukuk yargılamalarına ilişkin yargı kararlarında yeterli gerekçenin bulunmaması olduğu davaları içermektedir. Ancak Komite, tespit edilen sorunun, esas olarak diğer Sözleşme ihlal türlerine odaklanan, farklı gruplarda incelenen ve infaz bekleyen bir dizi davada ek bir sorun olarak ortaya çıkması anlamında kesişen bir sorun olduğunu kaydetmiştir. Komite, ilgili tüm derdest davaların analizinin, yeterli gerekçenin bulunmaması sorununun, ceza yargılaması, idari yargılama ve tutuklama kararları da dahil olmak üzere, Türk yargısının her kademesinde görülebileceğini ortaya koyduğunu vurgulamıştır.
9. Hükümet, *Deryan* grubu davalara ilişkin olarak 26 Ocak 2016,³ 6 Aralık 2018⁴ ve 30 Mart 2022⁵ tarihlerinde Eylem Raporları sunmuştur.
10. Bakanlar Komitesi, 8-10 Haziran 2022 tarihlerinde yapılan 1436. toplantısında, *Deryan* grubu davaların yürütülmesinin denetlenmesine ilişkin bir karar kabul etmiş ve yetkilileri, yargı kararlarına özgü unsurlara ilişkin kılavuz ilkeler veya kontrol listeleri kabul etmeyi değerlendirmeye, disiplin yaptırımlarına ilişkin kuralların etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaya ve hâkimlerin yüksek kalitede karar hazırlama performanslarına göre terfi etmelerini sağlamaya ve **bu bağlamda istatistiki veri toplamaya** davet etmiştir.
11. Son olarak Hükümet, 3 Ağustos 2023 tarihinde, halen Komite'nin değerlendirmesi altında olan bir Eylem Raporu sunmuştur.⁶
12. Eylem Raporlarında açıklandığı üzere, 15 Ocak 2020 tarihinde değiştirilen Hâkim ve Savcılar Terfi Esaslarına İlişkin İlke Kararı ("İlke Kararı") Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun hâkim ve savcılar terfilerinde, verdikleri kararların Anayasa Mahkemesi ve Avrupa Mahkemesi kararlarına

³ DH-DD(2016)115.

⁴ DH-DD(2018)1228.

⁵ DH-DD(2022)383.

⁶ DH-DD(2022)928.

uygunluklarını dikkate almasını gerektirmektedir. İlke Kararı son olarak 7 Eylül 2021 tarihinde değiştirilmiş ve 31591 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Mevcut haliyle, Madde 6/1-k, gerekçeli yargı kararları gerekliliğinin hâkim ve savcılarının terfilerinde de dikkate alınmasını öngörmektedir. Temyiz mahkemeleri, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların kalitesine ilişkin ek bir değerlendirme yapmakta ve bu değerlendirme hâkim ve savcılarının terfilerinde de dikkate alınmaktadır.

13. Disiplin sorumluluğuna ilişkin olarak, Aralık 2021’de değiştirilen “Kanun Yolu Değerlendirme Formlarının Düzenlenmesine İlişkin Yönetmelik”in (“Yönetmelik”) 5. maddesi, istinaf mahkemelerinin, bir yargı kararının yeterli gerekçe içermemesi halinde, hatanın niteliğine ve ağırlığına bağlı olarak Hâkimler ve Savcılar Kurulu’na (“HSK”) bildirimde bulunmasını gerektirmektedir.
14. Bu sunumun amacı, İFÖD’ün söz konusu İlke Kararı ve Yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin olarak Hakimler ve Savcılar Kurulu’na yaptığı bilgi edinme başvurusunun sonucu hakkında Komite’yi bilgilendirmektir. İFÖD, gerekçeli karar verme yükümlülüğüne ilişkin yeni getirilen kuralların etkilerini değerlendirmek amacıyla, hakim ve savcılarının gerekçeli karar verme yükümlülüğüne uymamalarına ilişkin terfi ve tenzil kararlarına ilişkin istatistiksel bilgi talep etmiştir. Buna ek olarak İFÖD, Kanun Yolu Değerlendirme Formlarının Düzenlenmesine İlişkin Yönetmeliğin 5. maddesi uyarınca yargı mensupları hakkında yargı kararlarının gerekçeli olmaması nedeniyle alınan disiplin tedbirlerine ilişkin istatistiksel bilgi talep etmiştir.

II. İFÖD’ün Bilgi Edinme Başvurusu

15. İFÖD bilgi edinme başvurusunu 16.08.2023 tarihinde Hakimler ve Savcılar Kurulu’na iletmıştır.
16. İFÖD talebinde HSK’den şunları istemiştir:
 - İfade özgürlüğü hakkına ilişkin hukuk davaları ve ceza soruşturmaları ve kovuşturmaları bağlamında,
 - a. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 8-10 Haziran 2022 tarihlerinde yapılan 1436. toplantısında kabul edilen 5 sayılı karar uyarınca *Deryan* dava grubunda ilişkin olarak tutulan istatistiksel verilerin bir kopyası,
 - b. Kanun yolu incelemeleri sonunda düzenlenen kanun yolu değerlendirme formları sonucunda gerekçeli karar verme yükümlülüğünün ihlali nedeniyle terfisi durdurulan hâkimlerin sayısı,
 - c. Disiplin yaptırımlarının uygulanması amacıyla, Kanun Yollarına Başvuru Değerlendirme Formlarının Düzenlenmesine İlişkin Yönetmeliğin 5’inci maddesi kapsamında yeterli gerekçe içermeyen yargı kararı nedeniyle Hakimler ve Savcılar Kuruluna bildirilen hakim ve savcılarının sayısı (**EK-1**).
17. İFÖD talebinde, yürütmekte olduğu izleme faaliyetleri ve Madde 9.2. başvuruları hakkında detaylı bilgi vermiştir. İFÖD, *Asan* ve *Deryan* dava gruplarının arka planını açıklamış ve talep edilen istatistiksel bilgileri ileride yapacağı Madde 9.2. sunumları için kullanma niyetini açıkça belirtmiştir. İFÖD’ün sadece istatistiksel bilgi talep ettiğini ve bu bilgilerin kişisel ve hassas bilgileri tehlikeye atacak nitelikte olmadığını bir kez daha vurgulamak gerekli görülmektedir.
18. Hakimler ve Savcılar Kurulu’nun ret kararı 31.08.2023 tarihinde İFÖD’e tebliğ edilmiştir (**EK-2**). HSK, 29.08.2023 tarihli cevabında, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 7/2 ve 21. maddelerini gerekçe göstererek, “talep edilen bilgilerin ayrı ve özel bir çalışma, araştırma, inceleme ve analiz neticesinde oluşturulabilecek nitelikte olması, ayrıca talep edilen kararların terfi aşamasına gelmiş diğer hâkim ve savcılarını da kapsamaması nedeniyle” talebimizin reddedildiğini belirtmiştir.

- 19.4982 sayılı Kanun'un 13. maddesinde, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun ("Kurul") bilgi edinme taleplerine ilişkin kararların hukuka uygunluğunu incelediği bir itiraz usulü öngörülmüştür. İFÖD, 13.09.2023 tarihinde karara itiraz etmiştir.
20. İFÖD itirazında, *diğer hususların yanı sıra*, Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun bilgi edinme talebinin özünü kavramadığını belirtmiştir. Ret kararı birçok nedenden dolayı hukuka aykırı olup bunlardan en önemlisi İFÖD'ün belirli bir karar değil, istatistiki bilgi istemiş olmasıdır. Ayrıca İFÖD, tüm yargı mensuplarının terfi şartlarına uygunluğunu kapsamlı ve tutarlı bir şekilde değerlendirme görevinin kendisine verilmiş olması nedeniyle talep edilen bilgilerin HSK'nin elinde olması gerektiğini savunmuştur. HSK tarafından öne sürülen özel hayatın gizliliğine ilişkin gerekçelerle ilgili olarak İFÖD, HSK'nin kararlarının özel hayatın gizliliği kapsamında değerlendirilebileceği algısına karşı çıkmıştır, zira yargı kararları hakim ve savcıların kamu görevlisi sıfatıyla verdikleri kararlardır ve kamuoyunun tartışma ve eleştirisine açık olmalıdır. Her halükarda, İFÖD bir kez daha yargı mensuplarının mahremiyetini tehlikeye atmayacak niceliksel veriler talep ettiğini belirtmiştir. İFÖD, ret kararını Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihatları ışığında da incelemiştir. Son olarak İFÖD, HSK'nin ret kararındaki talihsiz ancak beklenen gerekçelendirme eksikliğine dikkat çekmiştir.

III. Sonuç

1. İFÖD, Mahkeme tarafından tespit edilen yapısal sorunların devam ettiğini ve Türk makamları tarafından gerektiği gibi ele alınmadığını düşünmektedir. İFÖD, sorunun Türkiye'deki yargı pratiklerine içkin olması nedeniyle mevzuat değişikliklerinin önemli bir değişiklik getirmekten uzak olduğunu ileri sürmektedir.
2. Hükümetten, İlke Kararı ve Yönetmeliğin ilgili hükümlerinin uygulanmasına ilişkin ayrıntılı veri sağlaması istenmelidir. İFÖD, Komite tarafından elde edildikten sonra, gelecekteki sunumlarında kullanmak üzere, bu istatistikleri Komite'nin kendisine sağlamasını rica eder.
3. Son olarak, ifade özgürlüğü açısından gerekçeli kararların önemini göz önünde bulundurarak, Komite, *Asan* (no. 28582/02) Dava Grubunun uygulanmasını da nitelikli usulle denetleme kararı almalıdır.

İfade Özgürlüğü Derneği - İFÖD (Türkiye)

Web: <https://ifade.org.tr> **Twitter:** @ifadeorgtr

İfade Özgürlüğü Derneği ("İFÖD"), düşünce ve ifade özgürlüğü hakkını korumak ve geliştirmek amacıyla Ağustos 2017'de resmi olarak kurulmuştur. Dernek, herkesin düşünce ve ifade özgürlüğüne, bilgiye erişim ve bilgiyi yayma hakkına sahip olduğu bir toplum öngörmektedir.